

УДК 378.016:78

Ружицький В. А.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ДУХОВНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті обґрунтовано актуальність дослідження проблеми використання педагогічних технологій для оптимізації духовно-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей у процесі знаходження художніх взаємодій між різними видами мистецтва. Оптимізація духовно-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців та їх пошукова активність є одним із найважливіших завдань стратегічного напрямку перетворень у ВНЗ України згідно з європейськими освітніми стандартами, що виступає для досягнення високого рівня інтелектуалізації освітнього процесу. Мета статті – розкрити особливості застосування педагогічних технологій з оптимізації духовно-пізнавальної діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва з використанням художніх взаємодій. Висвітлено особливості застосування проблемно-пошукової технології, дослідницьких форм навчання і алгоритмізованих дій на основі встановлення взаємовідношень між філософськими, загальнохудожніми, спеціально художніми поняттями та методами пізнання (загальнонауковими та художніми). Проаналізовано дидактичний потенціал діалогічної технології, практична реалізація якої оптимізує пошук взаємозв'язків між художніми системами різних видів мистецтв, багатоаспектного пізнання художнього універсуму. Діалогічна технологія застосовується для сприяння глибокому проникненню в духовний світ художнього універсуму, багатогранному й цілісному осягненню мистецької культури завдяки встановленню просторово-часових і причинно-наслідкових взаємозв'язків між художніми системами різних мистецтв у їхній синхронічній і діалогічній площині з урахуванням взаємозв'язків між філософськими, загальнохудожніми й спеціально художніми поняттями та методами пізнання. Розглянуто значущість асоціативної технології та психологічних механізмів, функціонування яких сприяє оптимізації емоційно-інтуїтивних і раціонально-логічних аспектів пізнання мистецтва. Асоціативна технологія використовується для оптимізації як емоційно-інтуїтивних, так і раціонально-логічних процесів пізнання, зокрема, за допомогою дії різноспрямованих психологічних механізмів: з одного боку, механізмів, спрямованих на встановлення зв'язків і відношень між окремими елементами свідомості, з іншого – на їх роздвоєння, розрив, вихід за межі безпосереднього, рефлексію. Одночасність взаємодій цих процесів зумовлює цілісність, рухомість і динамічність художнього простору. Визначено етапи педагогічної роботи з організації групової рефлексії щодо створення художнього образу твору з використанням методу графічного зображення музики.

Ключові слова: оптимізація духовно-пізнавальної діяльності, проблемно-пошукова технологія, діалогічна технологія, асоціативна технологія, психологічні механізми, групова рефлексія.

Соціально-економічні трансформації, світові процеси глобалізації та інформатизації суспільства зумовлюють необхідність визначення нових пріоритетів у галузі вищої освіти. Стратегічними напрямками перетворень у ВНЗ України згідно європейських освітніх стандартів виступає досягнення високого рівня інтелектуалізації освітнього процесу завдяки оптимізації духовно-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, їх пошукової активності (Лебедева, 2010).

На цьому шляху перед педагогічною наукою постало завдання удосконалення системи мистецької освіти, успішність вирішення якого позначається на підвищенні якості підготовки студентів, рівня їх інтелектуальної компетентності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Відтак, актуальності набуває дослідження проблеми оптимізації духовно-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей, здатних здійснити суттєві зміни у культурному просторі освіти з використанням сучасних педагогічних технологій.

Наукові обґрунтування й результати розвитку педагогічної думки за вказаними вище орієнтирами доводять значущість проблемно-пошукових технологій навчання студентів у розвитку пізнавальної діяльності та інтелектуальної активності (Н. В. Гузій, С. О. Деніжна, С. В. Коновець, П. Г. Лузан, Н. Т. Тверезовська та інші).

Про посилену увагу науковців до вивчення проблеми активізації пізнавальної діяльності майбутніх вчителів мистецьких дисциплін, розробку технологій оптимізації мисленневих процесів у свідомості студентів мистецьких спеціальностей свідчать праці Г. В. Кузьменко, Н. Г. Сегеди, М. О. Сиви, О. М. Тюрікова, Д. Г. Юника. Авторами пропонується використання сучасних технологій розвитку художньо-образного мислення студентів засобами мистецтва, зокрема евристичних, асоціативних, проєктивних, ігрових, комунікативних тощо.

Методичним аспектам художньо-пізнавальної діяльності присвячені праці М. В. Бадіци, О. О. Дронова, А. В. Лебедева, Т. І. Люріна, Г. І. Сотської, Г. В. Сухорукової. На думку авторів, ефективність художньо-пізнавальної діяльності досягається завдяки застосуванню технологій розвитку творчого потенціалу особистості засобами образотворчого мистецтва. Науковці розглядають засоби формування системи професійних знань, ерудованості, образного мислення.

Проте поза увагою дослідників залишаються науково-методичні основи, які виступають підставами оптимізації духовно-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва з використанням художньої взаємодій. Потребують розкриття механізми інтелектуальної активності, ефективність функціонування яких досягається завдяки встановленню художніх взаємодій у процесі таких мисленневих

дій-операцій, як символізація та схематизація, конкретизація та абстрагування, узагальнення та концептуалізація, художнє моделювання та інтерпретація. До цього часу недостатньою мірою доведені педагогічні технології, використання яких сприяє досягненню філософсько-естетичних узагальнень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Актуальність дослідження проблеми, що розглядається, зумовлена необхідністю реформування мистецької освіти у напрямі розвитку інтелектуального й духовного потенціалу молоді, а також використання технологій з оптимізації духовно-пізнавальної діяльності студентів мистецьких спеціальностей педагогічних ВНЗ, розвитку їх пошукової активності, самостійності, творчої самореалізації.

Мета статті – розкрити особливості застосування педагогічних технологій з оптимізації духовно-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва з використанням художніх взаємодій.

Для досягнення поставленої мети, насамперед, слід звернути увагу на використання проблемно-пошукової технології, спрямованої на розвиток пізнавальної активності та самостійності студентів у виконанні завдань проблемного типу, а також зорієнтованих на підвищення інтелектуальних актів свідомості при моделюванні художніх образів, відтворенні цілісності художньої культури.

Як відомо, культурологічне осягнення мистецтва виражається у повноті та глибині розуміння художніх явищ і процесів, сформованості художньо-образних уявлень, обґрунтованості оцінних суджень, умінні встановити причинно-наслідкові, діахронічні, синхронічні та структурно-функціональні зв'язки між мистецькими явищами у процесі самостійного пошуку світоглядних орієнтирів і ціннісного сенсу життя (Масол, 2004).

Оптимізація духовно-пізнавальної діяльності здійснюється за допомогою організації навчання з використанням дослідницьких форм і методів пізнання. Зокрема, їх застосування на семінарі-дослідженні для оптимізації філософських роздумів із проблем релігійного світобачення й християнських основ творчості сучасних митців сприяє заглибленню реципієнтів у високодуховну сферу різних видів мистецтва. Наприклад, завдяки створенню проблемно-пошукової ситуації під назвою «У кожній речі я бачу Бога» (В. Вітмен) взаємодіють філософські, загальнохудожні та спеціально художні знання на категоріально-понятійній основі, виявляються функції фундаменталізації та прикладнізації мистецьких знань. Цей процес здійснюється при перенесенні понять з однієї системи знань в іншу, зокрема з філософської – в художню, і навпаки (Nuthall, 1973).

Розкриття світоглядного потенціалу понять, котрі сприяють встановленню взаємозв'язків між філософськими, загальнохудожніми та спеціально художніми знаннями, варто здійснювати за таким алгоритмом дій:

- визначити провідне поняття конкретної теми;
- згрупувати поняття, що вивчаються, навколо провідного поняття за принципом «окреме – особливе – загальне»;
- встановити відповідність між провідним поняттям і певною категорією;
- виявити загальні властивості провідного поняття на основі взаємодії світоглядних ідей;
- конкретизувати світоглядні ідеї, які стосуються даної сукупності понять.

За цим алгоритмом під час вивчення теми «Середньовічне мистецтво як художнє вираження духовних основ життя й світогляду» треба розглянути провідне поняття «храм» як форму вираження релігійної свідомості засобами художнього синтезу Середньовічної культури.

Варто наголосити, що храм є вираженням і носієм релігійної форми свідомості, втіленням ідеї гармонічної цілісності світобудови. Для виявлення взаємодії та взаємодоповнення ключових понять з даної проблематики варто звернутись до схематично унаочненого алгоритму (рис. 1):

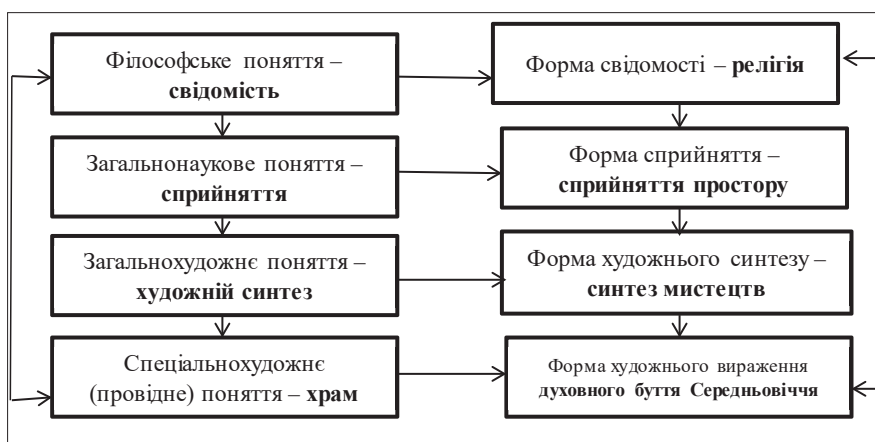

Рис. 1. Алгоритм взаємодії філософських, загальнонаукових, загально художніх і спеціальних понять (на прикладі поняття «храм»)

Як показано на схемі, поняття «храм» через алгоритмізацію дій співвідноситься з філософським поняттям «свідомість». Дане поняття володіє всіма властивостями останнього: усвідомленість, єдність різноманіття,

здатність існувати у релігійній формі, а також у формі вираження такого процесу свідомості, як сприйняття простору (загальнонаукове поняття). Однак ці властивості зв'язку та відношення мають загальний характер.

Для того, щоб ці властивості стали істотними для конкретного художнього явища, треба виявити певні умови їх прояву, а саме: для храму характерними є властивості структурної організації синтезу мистецтв. Звідси:

- для розкриття специфіки процесів свідомості, зокрема релігійної усвідомленості, увага зосереджується на вірі в Бога;

- для виявлення особливостей сприйняття: такі його властивості як предметність, цілісність, структурність, осмисленість, константність, а також форми: зорові, слухові, кінетичні;

- для обґрунтування просторової характеристики: колова або хрестоподібна форма споруди, що символізують довершеність або чотири напрями світу; вертикальний вектор для поєднання деталей в єдине ціле, що відображає ієрархічний зв'язок об'єктів світобудови;

- для твердження про неможливість розчленування внутрішнього простору світобудови: нервюрна система, зірчасті, сітчасті та віялоподібні інтер'єри.

Певна річ, характеристика храму як синтезу мистецтв передбачає розгляд художньої системи, в якій органічно поєднуються архітектура, скульптура, живопис, музика, поезія. Основою синтетичного єднання різних видів мистецтв є наявність загальної ідеї та їх генетичної спорідненості за кількісними і якісними параметрами: обсяг, пропорція, гармонія, ритм, колір, світло, лінія (інтонація), а також характеристики, що впливають на процес органічного єднання: символізація, почуття краси, раціоналізація, єдиний модуль, симетрія, гармонізація, алегорія (Hirsh, 1988).

На підставі теоретичного осмислення та конкретизації розглянутих понять слід узагальнити, що будучи духовно-матеріальним носієм певного вияву релігійної форми свідомості, поняття «храм» як художнє втілення духовного буття Середньовічної культури та світобудови пов'язано із взаємодіючими між собою формами свідомості – філософською, естетичною, морально-етичною.

З цих позицій оптимізація духовно-пізнавальної діяльності здійснюється на двох рівнях:

- конкретному: в процесі розкриття сутності понять (спеціально художніх, загальнохудожніх, загальнонаукових, філософських) та знаходженню взаємовідношень між ними на конкретному прикладі;

- абстрактному: при встановленні закономірних взаємозв'язків між процесами та явищами духовного та матеріального світу (всезагальний зв'язок явищ світу, взаємозв'язок форм свідомості: релігійної, філософської, морально-етичної, естетичної).

У контексті поставленої проблеми на увагу заслуговує методична складова проблемно-пошукової технології, що передбачає формування гносеологічних умінь і включає як загальнонаукові методи (спостереження, аналіз і синтез, порівняння, конкретизація та абстрагування, аналогія та контраст, класифікація та систематизація, узагальнення та оцінки), так і художні методи пізнання (семіотичний аналіз, спектральний аналіз, асоціативно-резонансний метод, графічне зображення музики та звукове вираження живопису) (Гуревич, 2015).

Пропонований вибір художнього матеріалу включає твори різних видів мистецтв, а саме:

- картини С. Далі («Христос Святого Іоанна Хреста»; «Атомний хрест»), Е. Нольде («Христос серед дітей»), Дж. Енсор («В'їзд Христа до Брюсселю на масленниці»);

- поезію П. Тичини («Сонячні кларнети», «Пастелі», «Енгармонійне») і У. Уйтмена («Лістя трави», «Пісня про себе»);

- музичний репертуар: духовні концерти «Літургія святого Іоанна Златоустого» М. Скорика, ораторія «Нехай прийде царство Твоє» Є. Станковича, рок-опера Ендрю Вебера і Тіма Райса «Ісус Христос - суперзірка».

Комплексне завдання дослідницького типу, яке зорієнтоване на оптимізацію інтелектуальних пошуків включає низку таких питань:

- визначити детермінанти, що зумовили звернення митців до християнських засад при вирішенні актуальних проблем сучасності;

- розкрити значення християнських символів та особливості їх тлумачення у нових художніх ситуаціях, здійснити семіотичний аналіз пропонованих творів та дати оцінку їх художньо-естетичної цінності;

- виявити творче кредо представників різних часових культур, які дотримувались релігійної форми пізнання світу, зіставити особливості їх світовідчуття та світорозуміння;

- визначити чинники, що поєднують художні концепції авторів різних епох і виступають центрами синхронізації та діахронізації в мистецькій культурі;

- виявити художні засоби, які передають філософські міркування видатних митців;

- віднайти риси музичності у філософській поезії У. Уйтмена і П. Тичини, поетичності у духовній музиці Б.Фільца, театральності у християнському живопису Е. Нольде та Д. Енсора, синтезу мистецтв у рок-опері Е. Вебера і Т. Райса;

- розглянути різні точки зору сучасних митців на смисл життя, вирізнити спільне і відмінне у їх поглядах, виявити оригінальність міркувань;

- висловити власну позицію щодо поставленої проблеми.

У процесі пошуку відповідей на поставлені питання варто розкрити й зіставити прояви християнського спектру світобачення у художній творчості різних часових періодів (зокрема в мистецтві Середньовіччя, модерної та постмодерної доби) в їх духовній, моральній, естетичній, філософській площинах, а також духовних цінностей, виражених засобами різних видів мистецької творчості. Обрана гносеологічна траєкторія пізнавально-пошукової діяльності зумовлює доцільність застосування «наскрізного» методу – спектрального аналізу, що передбачає перенесення дії загально наукових методів пізнання (аналізу та синтезу, зіставлення та узагальнення, конкретизації та абстрагування) в нові змінені ситуації, зокрема при новій інтерпретації християнських ідей, символів, сюжетів і образів як складових модерної культури.

Цілком логічним уявляється і використання діалогічної технології (наприклад, «Діалог культур»), завдяки якій здійснюється організація самостійного пошуку форм прояву діахронізації та синхронізації у світовій художній культурі за часовими періодами (Античності, Середньовіччя, Відродження, Нового часу, Новітньої доби) і, як результат, художня рефлексія (Морозов, 2012).

Відтак, значення пошуку взаємозв'язку та взаємовпливу мистецтв для оптимізації духовно-пізнавальної діяльності студентів полягає в тому, щоб таким чином розвернути площину синхронізованих варіацій мистецтва у перерізі з діахронічною площиною та досягнути художню культуру в цьому перехресті. Цей процес цілісного досягнення художнього універсуму та пошуку взаємодій в синхронічному просторі та діахронічному русі сприяє розширенню сфер пізнання мистецтва, набуттю нових знань і виникненню евристичної думки.

Значення діалогічної технології, зокрема «Діалогу культур», полягає в реалізації можливості функціонування таких механізмів оптимізації духовно-пізнавальної діяльності, як:

- досягнення універсалізації та уніфікації, фундаменталізації та прикладнізації процесу пізнання мистецтва;
- пошук закономірностей розвитку мистецтва, художньої взаємодій між художніми системами в полікультурному просторі;
- суб'єктивізація пізнання в процесі самостійного пошуку способів і засобів розвитку мистецтва;
- виникнення художніх уявлень про розвиток світової художньої культури як процесу створення загальнолюдської культури, що відбувається з різних центрів завдяки поширенню і взаємопроникненню елементів різних мистецтв і культур;
- просторово-часового набуття та концентрації інформації про розвиток різних видів мистецтв і художніх систем;
- міжкультурне спілкування, в процесі якого розкриваються нові аспекти духовно-пізнавальної діяльності за умов взаємного доповнення позицій та поглядів реципієнтів, їх співвіднесення та узагальнення (Селевко, 1998).

Необхідною педагогічною дією щодо оптимізації духовно-пізнавальної діяльності є розуміння сенсу та цінності певного твору, формулювання підсумкового судження про художню концепцію конкретного зразку мистецтва. Ціннісний сенс твору досягається за допомогою синтезу та узагальнення результатів структурного і змістового аналізу та його функціонування. Завдяки синтезу увага реципієнта зосереджується на загальному плані мистецького явища, на новому витку спіралі пізнання, збагаченому деталізованим баченням мистецького твору, його зовнішньої та внутрішньої будови. У такий спосіб виникає узагальнене бачення і цілісне розуміння твору, формується судження про його художню концепцію. Оцінка художньої концепції передбачає консолідацію тих властивостей, які надають твору певного ціннісного сенсу і складають його аксіологічне ядро.

Універсальними психологічними механізмами, завдяки дії яких оптимізується процес знаходження художніх взаємодій, встановлення взаємозв'язків між поняттями, художнім задумом автора та мистецькими методами пізнання є ідентифікація, імпринтинг, асоціація, уява, фантазія (Золотарьова, 2013).

У процесі ідентифікації реципієнтів з художнім текстом відбувається взаємодія між його внутрішнім «я» та сенсом твору, їх злиття в єдине емоційне ціле. Так виникає «живе» знання, встановлюється творча взаємодія між внутрішнім світом студента і духовним світом мистецтва. Тому для оптимізації емоційних та інтуїтивних аспектів духовно-пізнавальної діяльності, активізації художніх почуттів і переживань мистецтва та їх організації в єдине інтегруюче враження на увагу заслуговує застосування асоціативної технології.

Певна річ, її застосування сприяє здійсненню психолого-педагогічних впливів на асоціативні механізми мислення, упорядкування переживань і думок у ситуації «художнього уподібнення». Створення таких ситуацій передбачає злиття духовного досвіду реципієнта і художнього матеріалу в процесі пізнання мистецького твору.

Завдання полягає в тому, аби студент увійшов у ситуацію, в якій він може викликати у собі відповідну низку почуттів, відшукати ті художні засоби, стилістичні особливості та специфіку образної системи, за допомогою яких митці відображали притаманне їм сприйняття дійсності та світорозуміння.

Для виконання цього завдання яскравим художнім матеріалом є твір експресіоністського напрямку, котрий поринає у всі види мистецтв і гостро виражає конфлікт людини з реальною дійсністю. Притаманне експресіонізму розкриття «крайньої» суб'єктивності як вищої надособистісної об'єктивності загальної істини зумовлює вираження митцями гіперболізму, «крикливого» дисонансу, пристрасті до моторошного, деформації «кошмарного сну». Тому варто уявити собі людину, поставлену в центр мистецтва, з її тривожною

совістю й допитливим розумом, яка прагне вирішити проблеми буття. У пошуках загальної істини людина поринає в темні глибини несвідомого, у сферу ірраціонального і вибудовує уявні розгадки з абстракцій і метафізичних сутностей. Певна річ, емоційно-інтуїтивне пізнання художньої істини потребує засвоєння стилістичних особливостей, нових засобів осягнення світу, оригінальних художніх рішень, мови, техніки.

У цьому контексті для оптимізації духовно-пізнавальної діяльності слід наголосити на психологічному механізмі уяви, розвиток якої залежить від властивостей самого художнього тексту, що містить елементи новизни і невизначеності, і, тим самим, сприяє активізації фантазії, викликає емоційну відкритість і душевний підйом. Обраний твір має бути співзвучний сучасному життєвому та соціокультурному контексту. До таких зразків належить п'єса А. Шенберга «Просвітлена ніч», в якій втілені бентежні пошуки композитора-експресіоніста.

Перед реципієнтами постають такі завдання:

- зробити малюнок з відображенням побаченого музичного «сну»;
- визначити стилістичні особливості, виражені у творі, виявити специфіку художньої мови і засобів виразності;

- здійснити рефлексію художніх узагальнень щодо експресіоністського бачення світу й людини в ньому та унаочнити їх методом графічного зображення музики.

Практичне виконання цього завдання здійснювалось учасниками Білоцерківського гуманітарно-педагогічного коледжу під час групової рефлексії у три етапи.

Перший етап – активне слухання твору та унаочнення емоційних реакцій і художніх вражень від музики.

На другому етапі передбачається узагальнення та співставлення «сновидінь», відображених на малюнках, що дозволяє виявити спільність і розбіжність в їхніх художньо-образних уявленнях. Ознайомлення з малюнками учасників дало змогу розподілити їх на три групи:

- зображення з червоними, жовтогарячими, помаранчевими кольоровими сполученнями та відтінками цих полум'яних фарб;

- малюнки з образами людського обличчя, котрі виражають здивування, занепокоєння, передчуття чогось незвичайного та ін.;

- зображення різних спалахів, які переходять в хмару, що асоціюється з вибухом.

Третій етап групової рефлексії спрямовувався на створення групового образу мистецького твору.

Інтегроване художнє враження, представлене як зворотній зв'язок, сприяє виникненню нових аспектів у баченні явищ експресіоністського мистецтва, впорядкуванню власного художнього досвіду, що можливо тільки за умов творчої співпраці та досягнення інтерсуб'єктивності (Сотська, 2008). Такий момент і є сутністю процесу суб'єктивного пізнання сенсу художніх образів, усвідомлення своїх емоцій, переживань і вражень від них, глибинного розуміння мистецьких явищ і процесів.

Висновки. Зважаючи на викладене, для оптимізації духовно-пізнавальної діяльності студентів мистецьких спеціальностей доцільно використовувати дидактичний потенціал таких педагогічних технологій:

- проблемно-пошукової, які мають значні можливості для активізації самостійного пошуку способів вирішення світоглядних і художніх проблем, поставлених митцями, як на абстрактному, так і на конкретному рівні і, тим самим, сприяють фундаменталізації та прикладнізації, універсалізації та уніфікації пізнання;

- асоціативної, використання якої дозволяє оптимізувати як емоційно-інтуїтивні, так і раціонально-логічні процеси пізнання, зокрема, за допомогою дії різноспрямованих психологічних механізмів: з одного боку механізмів, спрямованих на встановлення зв'язків і відношень між окремими елементами свідомості (асоціацій, уяви, фантазії, імпринтингу, інтерсуб'єктивності), з іншого – на їх роздвоєння, розрив, вихід за межі безпосереднього, рефлексія. Одночасність взаємодії цих процесів обумовлює цілісність, рухомість і динамічність художнього простору;

- діалогічної, застосування якої сприяє глибокому проникненню в духовний світ художнього універсуму, багатогранному й цілісному осягненню мистецької культури завдяки встановленню просторово-часових і причинно-наслідкових взаємозв'язків між художніми системами різних мистецтв, їх синхронічній та діалогічній площині з урахуванням взаємозв'язків між філософськими, загальнохудожніми і спеціально художніми поняттями та методами пізнання.

Отже, використання вказаних технологій має забезпечити оптимальні результати духовно-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців мистецьких дисциплін.

Використана література:

1. Золотарьова О. О. Сучасні технології естетичного виховання молодших підлітків на уроках мистецтва / О. О. Золотарьова // Психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 1. – С. 109–111.
2. Лебедева А. В., Лоріна Т. І., Молодиченко В. В. Професійна підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в умовах гуманізації освіти / А. В. Лебедева // Науковий вісник Мелітопольського ДПУ ім. Б. Хмельницького. Серія: «Педагогіка». – Вип. 4. – Мелітополь: вид-во МДПУ, 2010. – С. 118–124.
3. Масол Л. М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Л. М. Масол // Інформаційний збірник МОНУ. – 2004. – № 10. – С. 4–9.
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособие / Г. К. Селевко. – Москва: «Народное образование», 1998. – 256 с.

5. Сотська Г. І. Підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва до навчання учнів основної школи художнього конструювання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Г. І. Сотська // АПН України. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. – Київ, 2008. – 29 с.
6. Філософський словарь / ред.-сост. И. В. Андрущенко, О. А. Вусатюк, С. В. Линецкий, А. В. Шуба. – Киев: «А.С.К.», 2006. – 1056 с.
7. Библиотека української літератури [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua>.
8. Гуревич П. С. Психологія і педагогіка [Електронний ресурс] Режим доступу: http://stud.com.ua/64623/pedagogika/psihologiya_ta_pedagogika.
9. Морозов В. В. Технологія діалогічного навчання як складник професійної освіти майбутніх учителів [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/view/52>.
10. Hirsh E. D. Cultural Literacy. – N. Y. 1988. – 402 p.
11. Nuthall G., Snook I. Contemporary Models of Teaching // P.M.W. Travers (ed.) Second Handbook on Research. – Chicago, 1973.

References:

1. Zolotarova O. O. Suchasni tekhnologii estetychnoho vykhovannia molodshykh pidlitkiv na urokakh mystetstva / O. O. Zolotarova // Psykholoho-pedahohichni nauky. – 2013. – № 1. – S. 109–111.
2. Lebedeva A. V., Lorina T. I., Molodychenko V. V. Profesiina pidhotovka maibutnikh vchyteliv obrazotvorchoho mystetstva v umovakh humanizatsii osvity / A. V. Lebedeva // Naukovyi visnyk Melitopolskoho DPU im. B. Khmelnytskoho. Seriia: «Pedahohika». – Vyp. 4. – Melitopol: Vyd-vo MDPU, 2010. – S. 118–124.
3. Masol L. M. Kontseptsiia khudozhno-estetychnoho vykhovannia uchniv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh / L. M. Masol // Informatsiyni zbirnyk MONU. – 2004. – № 10. – S. 4–9.
4. Selevko G. K. Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii: ucheb. posob. / G. K. Selevko. – Moscow: «Narodnoe obrazovanie», 1998. – 256 s.
5. Sotska H. I. Pidhotovka maibutnikh vchyteliv obrazotvorchoho mystetstva do navchannia uchniv osnovnoi shkoly khudozhnogo konstruiuvannia: avtoref. dys. ... kand. pед. nauk: 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / H. I. Sotska // APN Ukrainy. Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh. – Kyiv, 2008. – 29 s.
6. Fylosofskiy slovar / red.-sost. Y. V. Andrushchenko, O. A. Vusatiuk, S. V. Lynetskiy, A. V. Shuba. – Kyiv: «A.S.K.», 2006. – 1056 s.
7. Biblioteka ukrainskoi literatury [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: <http://www.ukrlib.com.ua>.
8. Hurevych P. S. Psykholohiya u pedahohyky [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: http://stud.com.ua/64623/pedagogika/psihologiya_ta_pedagogika.
9. Morozov V. V. Tekhnolohiia dialohichnogo navchannia yak skladnyk profesiinoi osvity maibutnikh uchyteliv <http://journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/view/52>.
10. Hirsh E. D. Cultural Literacy. – New York, 1988. – 402 p.
11. Nuthall G., Snook I. Contemporary Models of Teaching // P.M.W. Travers (ed.) Second Handbook on Research. – Chicago, 1973.

Ружицкий В. А. Педагогические технологии оптимизации духовно-познавательной деятельности будущих специалистов художественных специальностей

В статье обоснована актуальность исследования проблемы использования педагогических технологий для оптимизации духовно-познавательной деятельности будущих специалистов художественных специальностей в процессе нахождения художественных взаимодействий между различными видами искусства. Оптимизация духовно-познавательной деятельности будущих специалистов и их поисковая активность является одной из важнейших задач стратегического направления преобразований в вузах Украины согласно европейским образовательным стандартам, что выступает для достижения высокого уровня интеллектуализации образовательного процесса. Цель статьи – раскрыть особенности применения педагогических технологий по оптимизации духовно-познавательной деятельности будущих учителей изобразительного искусства с использованием художественных взаимодействий. Освещены особенности применения проблемно-поисковой технологии, исследовательских форм обучения и алгоритмизированных действий на основе установления взаимоотношений между философскими, общехудожественными, специально художественными понятиями и методами познания (общенаучными и художественными). Проанализирован дидактический потенциал диалогической технологии, практическая реализация которой оптимизирует поиск взаимосвязей между художественными системами различных видов искусств, многоаспектного познания художественного универсума. Диалогическая технология применяется для содействия глубокому проникновению в духовный мир художественного универсума, многогранному и целостному постижению художественной культуры благодаря установлению пространственно-временных и причинно-следственных взаимосвязей между художественными системами различных искусств в их синхронической и диалогической плоскости с учетом взаимосвязей между философскими, общехудожественными и специально художественными понятиями и методами познания. Рассмотрена значимость ассоциативной технологии и психологических механизмов, функционирование которых способствует оптимизации эмоционально-интуитивных и рационально-логических аспектов познания искусства. Ассоциативная технология используется для оптимизации как эмоционально-интуитивных, так и рационально-логических процессов познания, в частности, с помощью действия разнонаправленных психологических механизмов: с одной стороны, механизмов, направленных на установление связей и отношений между отдельными элементами сознания, с другой – на их раздвоение, разрыв, выход за пределы непосредственного, рефлексии. Одновременность взаимодействия этих процессов обуславливает целостность, подвижность и динамичность художественного пространства. Определены этапы педагогической работы по организации групповой рефлексии о создании художественного образа произведения с использованием метода графического изображения музыки.

Ключевые слова: оптимизация духовно-познавательной деятельности, проблемно-поисковая технология, диалогическая технология, ассоциативная технология, психологические механизмы, групповая рефлексия.

Ruzhytskyi V. A. Pedagogical technologies of cognitive activity optimization of future specialists in artistic specialties

The article substantiates the relevance of the study of the problem of using pedagogical technologies to optimize the spiritual and cognitive activity of future specialists of artistic specialties in the process of finding artistic interactions between different types of art. Optimization of the spiritual and cognitive activity of future specialists and their search activity is one of the most important tasks of the strategic direction of transformation in higher educational institutions of Ukraine in accordance with European educational standards, which serves to achieve a high level of intellectualization of the educational process. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the application of pedagogical technologies to optimize the spiritual and cognitive activity of future teachers of fine arts using artistic interactions. The peculiarities of application of problem-search technology, research forms of learning and algorithmic actions on the basis of establishing relationships between philosophical, general-artistic, specially artistic concepts and methods of cognition (general scientific and artistic) are highlighted. The didactic potential of dialogue technology is analyzed, practical implementation of which optimizes the search for relationships between artistic systems of various types of arts, multidimensional knowledge of the art universe. Dialogic technology is used to promote deep penetration into the spiritual world of the artistic universe, the multifaceted and holistic understanding of artistic culture through the establishment of spatio-temporal and causal relationships between artistic systems of various arts in their synchronically and dialogical plane, taking into account the interrelations between philosophical, general artistic and special artistic concepts and methods of cognition. The importance of associative technology and psychological mechanisms, the functioning of which helps to optimize the emotional-intuitive and rational-logical aspects of cognition of art, are considered. Associative technology is used to optimize both emotionally-intuitive and rational-logical processes of cognition, in particular, through the action of diverse psychological mechanisms: on the one hand, mechanisms aimed at establishing ties and relationships between individual elements of consciousness, on the other – on their bifurcation, gap, out of direct, reflexion. The simultaneous interaction of these processes determines the integrity, mobility and dynamism of the artistic space. The stages of pedagogical work on organizing group reflection on the creation of an artistic image of a work using the graphic image technique of music are determined.

Key words: optimization of spiritual and cognitive activity, problem-searching technology, dialogue technology, associative technology, psychological mechanisms, group reflection.

УДК [378.147:332.2]:378

Русіна Н. Г.

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН
У ВИЩІЙ ЗЕМЛЕВПОРЯДНІЙ ОСВІТІ**

Статтю присвячено актуальним проблемам модернізації та підвищення якості вищої землепорядної освіти України в контексті європейської інтеграції. Особливу увагу приділено інноваційним методикам викладання дисциплін на землепорядних факультетах. Проведено аналіз освітніх програм спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій». Розглянуто поняття «інновація», «інноваційні процеси», «інноваційне навчання». Надано характеристику інноваційних моделей сучасної вітчизняної вищої школи. Зазначено, що високу ефективність навчального процесу на землепорядному факультеті вищого закладу освіти забезпечує застосування таких методів, форм і прийомів навчальної роботи: кооперативне навчання, колективно-групове навчання, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань.

Ключові слова: інновація, інноваційні процеси, інноваційне навчання, інноваційні моделі навчання, інноваційні методи навчання, кооперативне навчання, колективно-групове навчання, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань.

Сучасний розвиток вищої землепорядної освіти в Україні орієнтований на мобільних, конкурентоспроможних і компетентних фахівців, що визначає загальне спрямування вітчизняної вищої школи на входження в загальноєвропейський і світовий освітній простір, гармонізацію національних і міжнародних стандартів вищої освіти в контексті Болонського процесу [1].

Стратегічні напрями модернізації освіти і науки в Україні визначаються як об'єктивними тенденціями загальноосвітнього розвитку, так і тісно пов'язаними внутрішньодержавними процесами. Адже вища освіта сьогодні не є виключно засобом підготовки фахівців для народного господарства. Вона стає все більш обов'язковим етапом у розвитку людини; у суспільстві створюється необхідний інтелектуальний потенціал, а відтак – передумови для впровадження науково-інформаційних технологій, переходу до інноваційної економіки [3, с. 232].

Мета статті – розкрити роль і значення інновацій, зокрема інноваційних методик викладання в сучасній вищій землепорядній освіті, визначити найбільш ефективні методи і форми навчальної роботи на землепорядних факультетах.

В умовах запровадження приватної власності та подальшого розвитку ринкових земельних відносин в Україні необхідний правовий та економічний механізми їх регулювання і сучасна система державного управління раціональним використанням і охороною земель, особливо сільськогосподарських. Ефективне управління земельними ресурсами та землекористуванням в умовах ринку забезпечує землеустрій і Державний земельний кадастр [12, с. 25].